

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นพลวัต และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลซึ่งกระทบต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของมนุษย์ ตลอดจนพัฒนาการของวิทยาการสมัยใหม่ที่เป็นศาสตร์บูรณาการ และข้ามวัฒนธรรม เป้าหมายของการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ครั้งนี้ จึงมุ่งเน้นที่การสร้างหลักสูตรให้มีความทันสมัย ตอบสนองยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ และการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล ลักษณะของหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ (มคอ.1) ฉบับนี้จึงจัดทำขึ้นโดยอิงงานวิจัยในอดีตที่พบว่ามีความซ้ำซ้อนของโครงสร้างรายวิชา รวมทั้งอิงงานวิจัยจากบทเรียนการผลิตครูของประเทศต่าง ๆ ในสากลที่มีความก้าวหน้าในการผลิตบัณฑิตวิชาชีพครู ตลอดจนการระดมความคิดและประสบการณ์ของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562. หน้า 3) ซึ่งสอดคล้องกับการยกระดับการศึกษาของครู เป็นหนึ่งในวาระสำคัญด้านการศึกษาที่ 11 ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะต้องทำร่วมกัน ซึ่งองค์การรัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ซีมีโอ) ได้เป็นผู้นำ เรื่องนี้ในช่วงเวลา ตั้งแต่ปี 2558 โดยมีเจ้าหน้าที่ระดับสูงจากกระทรวงศึกษาธิการใน 11 ประเทศ ตระหนักดีว่าโรงเรียนในปัจจุบันดำเนินการภายใต้โลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและล้าสมัยด้านความรู้ และข้อมูลข่าวสาร ครูมีหน้าที่ต้องเตรียมนักเรียนให้พร้อมด้วยทักษะที่จำเป็นและเป็นที่ต้องการสำหรับอนาคต ด้วยเหตุนี้ครูจำเป็นต้องมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องโดยอาชีพ เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานของตนเอง ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการของ 11 ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงตกลงร่วมกันที่จะส่งเสริมวิชาชีพการสอนให้เป็นวิชาชีพทางเลือกแรกโดยการพัฒนาก่อนประจำการและระหว่างประจำการให้เป็นครูมืออาชีพ โดยนำกรอบสมรรถนะครูเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไปใช้เป็นแนวทางกรอบสมรรถนะนี้ประกอบด้วยสมรรถนะที่จำเป็น 4 ด้าน และสมรรถนะทั่วไป 12 ด้าน ประกอบด้วย 1. รู้และเข้าใจในสิ่งที่สอน (Know and understand what I teach) โดยเรียนรู้เพิ่มเติมในเรื่องที่สอนให้กว้างและลึกขึ้น เข้าใจกระแสนิยมเกี่ยวกับการศึกษา นโยบายและหลักสูตร รวมถึงติดตามข้อมูลข่าวสารที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ ระดับภูมิภาคและระดับโลก 2. ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ (Help my students learn) ครูต้องรู้จักนักเรียน ใช้วิธีการสอนที่ได้ประสิทธิภาพสูงสุด นอกจากนี้ยังต้องประเมินผลและให้ข้อเสนอแนะแก่นักเรียน 3. ให้ชุมชนมีส่วนร่วม (Engage the community) โดยร่วมมือกับพ่อแม่และผู้ปกครอง สร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน รวมทั้งส่งเสริมให้นักเรียนมีความเคารพ และเข้าใจในความหลากหลาย 4. เป็นครูที่ดีในทุกวัน (Become a better teacher everyday) ครูต้องรู้จักตนเองและผู้อื่น ปฏิบัติตนเป็นคนดีและเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงาน อีกทั้งยังต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในการสอนซึ่งครูในภูมิภาคจำเป็นต้องมีนับเป็นเอกสารอ้างอิงที่มีลักษณะเฉพาะและทำให้เกิดการตอบสนองได้ง่ายเป็นพิเศษ ในการที่จะเติมเต็มมาตรฐานครูที่มีอยู่เดิมในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 11 ประเทศ ซึ่งจะคล้าย ๆ กับวิธีการที่คณะกรรมการการยุโรปนำมาใช้ในการรวมตัวกันในกลุ่มประเทศสมาชิกเพื่อปฏิรูปการศึกษาครู โดยใช้สมรรถนะเป็นแนวทางสำหรับการจัดการศึกษาให้แก่ครูก่อนประจำการ การสรรหาและการคัดเลือก

ครู การฝึกอบรมระหว่างประจำการและการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเลขาธิการสภา, 2562. หน้า 2 -3)

นโยบายต่อสถานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ในวันศุกร์ที่ 12 กันยายน 2557 สำหรับนโยบาย ด้านการศึกษาและเรียนรู้การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับครูในข้อ ที่ 4.6 ว่า จะพัฒนาระบบการผลิตและพัฒนาครูที่มีคุณภาพและจิตวิญญาณของความเป็นครู เน้นครูผู้สอนให้มีคุณวุฒิตรงตามวิชาที่สอน นำเทคโนโลยีสารสนเทศและเครื่องมือที่เหมาะสมมาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยครูหรือเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การเรียนทางไกล การเรียนโดยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี, 2557) ประกอบกับร่างแผนปฏิบัติการหรือ Roadmap การปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2558-2564 ของ กระทรวงศึกษาธิการจำนวน 6 ด้าน คือ 1. การปฏิรูปครู 2. การกระจายโอกาส และคุณภาพการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม 3. ปฏิรูปการบริหารจัดการ 4. ปรับระบบการผลิตและพัฒนากำลังคนเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน 5. ปฏิรูปการเรียนรู้ 6. การปรับระบบการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และในข้อหนึ่งของการพัฒนา ครูให้ความสำคัญและเชื่อว่า ครูเป็นผู้เรียนที่ต้องเรียนรู้และพัฒนาตนเองและได้รับการส่งเสริมให้เกิด การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงมีกฎหมาย/นโยบายว่า ครูทุกคนต้องได้รับการพัฒนาจากหน่วยงาน และพัฒนาตนเองทุกปีอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และต้องเข้ารับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องปีละ 100 ชั่วโมง ครูบรรจุใหม่ต้องผ่านการอบรมตามโปรแกรมการอบรมเพื่อฝึกหัดการสอนและได้รับเงินเดือนสูงระหว่าง การอบรมด้วย การพัฒนาตนเองต้องอยู่ในการกำกับดูแลของศึกษานิเทศก์และผู้บริหารและต้องผ่านการทดลองงาน 1 ปี ครูเก่าอายุงาน 10 ปีขึ้นไป ต้องเข้ารับการพัฒนาด้วย โดยมีองค์กรทำหน้าที่ด้าน พัฒนาครูเป็นการเฉพาะ มีคู่มือการพัฒนาความรู้เพื่อให้ครูเข้ารับการพัฒนาดังกล่าวตามความ ต้องการทุกปีจากมหาวิทยาลัยที่ได้รับมอบหมายจากรัฐ มีการสร้างเครือข่ายการพัฒนา มีระบบ พี่เลี้ยง/ครูต้นแบบ (master teachers) มีการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบและวิธีการ ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์และผู้เรียน เช่น การทำห้องเรียนให้เป็นห้องทำงานจำลอง การพัฒนาทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ ทักษะการตั้งคำถาม รวมถึงทักษะ การออกแบบการเรียนรู้แบบ active learning นั่นคือกระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ ผู้เรียนต้องมีโอกาสลงมือทำมากกว่าการฟังเพียงอย่างเดียว เช่น การให้ผู้เรียนได้อ่าน เขียน โต้ตอบ และวิเคราะห์ปัญหา ทักษะการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักเรียน โดยการสังเกตพฤติกรรม การเรียนของ นักเรียน แล้วนำสิ่งที่สังเกตได้มาให้ข้อมูลแก่นักเรียน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงของ นักเรียน ทักษะการเรียนรู้เป็นทีม ทักษะการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนแบบรู้จักจริง ทักษะการพัฒนา ผู้เรียนให้เป็นผู้กำกับ การเรียนรู้ของตนเองได้ ฯลฯ นอกจากนี้ต้องมีระบบการนิเทศติดตามและ พัฒนาการทำงานของครูในชั้นเรียน การเรียนรู้และพัฒนาจากเพื่อนครูและการพัฒนาครูโดยใช้ โรงเรียนเป็นฐาน รวมทั้งมีการสร้างครูจิตอาสาเพื่อช่วยสอน มีการพัฒนาการเรียนการสอนของครูโดย เน้นการสอนของครูให้น้อยลง และให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และนำมาปฏิบัติด้วยตนเองมากขึ้น (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน, 2557)

จากการวิจัยของสถาบันวิจัยมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญและสำนักส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้ และคุณภาพเยาวชน (สสค.) ได้สำรวจเด็กและเยาวชนที่มีอายุ 14-18 ปีในพื้นที่ 17 จังหวัด จำนวน 4,255 ตัวอย่างในการสอบถามเสียงสะท้อนของเด็กและเยาวชน รวมถึงผู้ปกครองที่อยากเห็น

การเปลี่ยนแปลงของการศึกษาไทย พบว่า คำถามลำดับแรกที่ยากจะถามครูมากที่สุด คือคำถามเกี่ยวกับวิธีการสอนของครู (ร้อยละ 25) ทำไมครูจึงไม่หาวิธีการสอนที่สนุก ไม่น่าเบื่อ ทำไมเวลาสอนต้องใช้วิธีอ่านหนังสือ ครูมาสอนหนังสือหรือมาอ่านหนังสือให้นักเรียนฟัง และทำไมสอนในห้องเรียนไม่รู้เรื่องแต่สอนพิเศษรู้เรื่อง โดยเด็กและเยาวชนมากกว่า 2 ใน 3 อยากให้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนการสอนของระบบการศึกษาในปัจจุบันเนื่องจากหลักสูตรการสอนเน้นเนื้อหาทฤษฎีมากกว่าการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน (ยุทธการเปลี่ยน “ครูเฉย” สู่วัยรุ่นศตวรรษที่ 21, 2557)

ดังนั้นการยกระดับและการพัฒนาครูของต่างประเทศนั้นยังคงให้ครูเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดที่มีผลต่อคุณภาพของการศึกษา โดยครูจะต้องมีความรอบรู้มีความเป็นมืออาชีพ และเป็นผู้มีนวัตกรรมการสอนที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาสมรรถนะด้านการสอนของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ซึ่งต้องที่จะเพิ่มการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นการอบรม มีการสร้างเครือข่ายการพัฒนา มีระบบพี่สอนน้อง และสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการกำหนดคุณสมบัติของนักศึกษาครูให้ชัดเจนเพื่อที่จะสามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อส่งผลให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์สติปัญญาและสังคมต่อไป

1.2 สมมุติฐานการวิจัย

สมรรถนะด้านการสอนทั้ง 5 ด้านของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลระดับใด มีจุดแข็ง จุดอ่อนอะไรบ้าง หากต้องการพัฒนาให้ดีขึ้น ควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะด้านการสอนของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

1.3.2 เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการสอนของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

1.3.3 เพื่อสะท้อนผลการพัฒนาสมรรถนะด้านการสอนของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

1.3.4 เพื่อวัดความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการพัฒนาสมรรถนะด้านการสอนของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการศึกษาในครั้งนี้ประกอบด้วยนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษาจำนวน 16 คนที่กำลังศึกษาอยู่ใน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ปีการศึกษา 2563

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะด้านการสอนของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

- 1) ด้านการวางแผนในการจัดการเรียนรู้
- 2) ด้านการจัดบรรยากาศในการเรียนรู้และการบริหารจัดการห้องเรียน
- 3) ด้านกลยุทธ์เพื่อกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ
- 4) ด้านผลย้อนกลับและการประเมินผลผู้เรียน
- 5) ด้านการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.5.1 ได้ความต้องในการพัฒนาสมรรถนะด้านการสอนของนักศึกษาวิชาชีพรุสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

1.5.2 ได้พัฒนาสมรรถนะด้านการสอนของนักศึกษาวิชาชีพรุสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

1.5.3 สามารถสะท้อนผลจากการพัฒนาสมรรถนะด้านการสอนของนักศึกษาวิชาชีพรุสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

1.6 นิยามศัพท์

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะด้านการสอนของนักศึกษาวิชาชีพรุสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษาประกอบด้วยนิยามศัพท์เฉพาะ ดังต่อไปนี้

การพัฒนาสมรรถนะ หมายถึง การพัฒนาคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ/ความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ทำให้บุคคลสามารถสร้างผลงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามองค์ความรู้สู่การปฏิบัติ

สมรรถนะด้านการสอน หมายถึง คุณลักษณะและพฤติกรรมของครูที่ แสดงถึงความเป็นผู้ใหญ่ที่เหมาะสมกับความเป็นครู มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ริเริ่มการปฏิบัติที่นำไปสู่ การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนานวัตกรรม ปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นภายใต้องค์ความรู้ด้านการสอนทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย การวางแผนในการจัดการเรียนรู้ ด้านการจัดบรรยากาศในการเรียนรู้และการบริหารจัดการห้องเรียน ด้านกลยุทธ์เพื่อกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ด้านผลย้อนกลับและการประเมินผลผู้เรียน ด้านการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้

ความต้องการ หมายถึง สิ่งที่นักศึกษาวิชาชีพรุสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษามีความต้องการที่จะพัฒนาสมรรถนะด้านการสอนและการจัดการเรียนรู้ทั้ง 5 ด้านเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต่อตนเองมากขึ้น

การสะท้อนผล หมายถึง สิ่งที่สะท้อนการกระทำของนักศึกษาที่สามารถมองเห็นตนเองภายใต้บริบทจากประสบการณ์ที่ได้ออกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา ด้วยวิธีการเผชิญ ความเข้าใจ และแก้ไขปัญหาจากการปฏิบัติงานของตนเองทั้งที่ต้องการและจากการปฏิบัติจริง

นักศึกษาวิชาชีพรุสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา หมายถึง นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ใน คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษาชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ภาคการศึกษา 2563 ซึ่งกำลังจะออกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา 2